

KESKKONNAAMET

Saesaare pais(järv)

Pöördumine „Jah Saesaare paisjärve säilimisele“.

Triin Mägi

Keskkonnaamet
veeosakonna juhtaja

Tallinn, Riigikogu keskkonnakomisjon, 30.04.2024

Ajajoon

- **15.11.10** - Aktsiaseltsile Generaator anti **5. aastaks keskkonnaluba** paisutamiseks ja hüdroenergia kasutamiseks Ahja jõel, Saesaare paisul;
- **29.03.12** - Vastse-Kuuste Vallavolikogu algatas Saesaare Elektriijaama kinnistute ja nende lähiala **detailplaneeringu**, mh ka **KHS**;
- **09.02.15** - RMK esitas paisutuse likvideerimise teatise (peatatud 01.01.27);
- **19.02.15 - 05.08.16** - viidi läbi paisutuse likvideerimise teatisele **KMH**;
- **17.09.15** - Aktsiaselts Generaator esitas **taotluse uue keskkonnaloo** saamiseks;
- **18.06.21** - KeA jättis **detailplaneeringu kooskõlastamata** (vaidlustatud riigikohtus);
- **16.12.22** - KeA keeldus loa andmisest - puuduvad maaomanike nõusolekud ja ülekaalukas avalik huvi ilma andmiseks (vaidlustatud halduskohtus).

Saesaare paisutuse negatiivsed mõjud loodusele

1. Vaade ülesvoolu olevale Saesaarele Ahja jõel.
Arvatavasti 1930. aastad. EPM FP 530:71.

Internet, Tiku Puhkemajad

- **Katkestatud vee-elustiku liikumisteed;**
- **Uputatud looduslikud elupaigad;**
- **Soojenenud ja hapnikuvaesem vesi;**
- **Kogunevad setted ja toitained;**
- **Mittelooduslik veerežiim;**
- **Liivapaljandite mattumine;**
- **Kasvuhoonegaaside emissioon;**

Saesaare paisutamise negatiivsed mõjud ühiskonnale

- Pais ja energiatootmise seadmed vajavad regulaarselt hoolt, sh remonti;
- Paisjärv vajab regulaarselt setetest puhastamist;
- Kalapääsu tagamise nõue;
- Leevendusmeetmete rakendamise vajadus;

VÄGA KULUKAS!

Tänane kogemus näitab, et paisjärvede puhastamine ja kalapääsu rajamine toimub reeglina keskkonnanahade eest, paisude remont ja parandamine sageli piirkondlike arendus- või ettevõtlustoetuste eest.

Pöördumine „Jah Saesaare paisjärve säilimisele“ – nn eriülesanne

1. Euroopa Komisjon eraldas ligi 100 miljonit eurot Eesti kalandusele. Keskkonnaamet on aktiivselt tegelemas selle raha kasutuselevõtuga, mille raames on ette võetud ka Saesaare paisjärve likvideerimine. Kohtumistel Keskkonnaameti esindajatega on selgunud, et rahade ärakasutamine ja paisude likvideerimine on rahapoliitiline otsus ja Keskkonnaamet tegutseb Keskkonnaministrilt saadud tööülesannete raames.....

Keskkonnaamet (edaspidi ka KeA) ei ole saanud ei eelnevatelt, ega ka praeguselt ministrilt mingeid „erisuuniseid“ seoses Saesaare paisuga, sh kohustust realiseerida paisul EK kalastusfondi vahendeid. **KeA otsus(t)e aluseks on olnud loodusdirektiiviga ja veepoliitika raamdirektiiviga Eestile seatud ja võetud kohustused tagada liikide ja elupaikade soodne seisund ning veekogude hea seisnud, mis Saesaarel, ilma paisutust likvideerimata, ei ole saavutatav.**

Pöördumine „Jah Saesaare paisjärve säilimisele“ - eksitamine

2. Oma projekti läbisurumiseks on kohalike elanikega kohtumistel dialoogi otsimise asemel kasutatud demagoogiat (nt. kui palju miljoneid saaksid ametnikud trahve teha, kui paisu ei likvideerita) ja otsest valetamist (nt. AS Generaator olevat keeldunud kalapääsu lahendusest).

KeA-le jääb arusaamatuks, kust on sellised väited pärit. **KeA põhieesmärk** ei ole määrata trahve (kõige viimane abinõu!), vaid vastupidi, **on hoida ära rikkumisi. Aktsiaselts Generaator** ei ole keeldunud kalapääsu lahendusest, vaid **ei ole väljendanud seisukohta, et ta oleks valmis kalapääsu rajama oma vahenditest, vaid on eeldanud, et seda on valmis rahastama riik.**

Pöördumine „Jah Saesaare paisjärve säilimisele“ – toetamine

3. Töösse võetud paisjärve likvideerimise protsessis pole arvestatud järveäärsete elanike ja ettevõtjate ligi 100% toetust järve säilitamisele.

KeA-le on edastatud uue veeloa menetluse käigus, sh avalikel aruteludel, **seisukohti nii paisutuse likvideerimise poolt kui ka vastu.** Siinkohal on kõnekas ka fakt, et **uue loa menetlemise käigus ei esitanud viis Saesaare paisu mõjualal olevat maaomanikku oma nõusolekut paisutamise jätkamiseks,** mis oli ka üheks põhjuseks, miks loast keelduti. Seega **on meelevaldne väide, et on olemas kohalike 100% toetus Saesaare paisjärve säilitamisele.** Pooldajad ja vastased jagunevad KeA hinnangul laias laastus pooleks, kusjuures **pooldajad kurdavad nt järve kinni kasvamist, paadisõidu jaoks vajalikku vabavee vähenemist, paljandite mattumist ja nende varisemist jms.**

Pöördumine „Jah Saesaare paisjärve säilimisele“ - puhastamine

4. Planeeritavad rasketehnika kasutamist nõudvad tööd tooksid pöördumatu kahju Natura 2000 alale nii otsese pinnase deformeerumise kui ka mürareostuse tõttu peletatud loomastiku kaudu. Kindlalt vastuvõetamatuks jääb Keskkonnaameti plaan pärast paisjärve tühjasklaskmist ekskavaatoritega paljandeid „puhtaks“ kaevata ja võssa kasvavat jõeluhta vaadete säilitamiseks regulaarselt niita ning võsa ja puid raiuda.

Paisutuse likvideerimine ja kärestiku taastamine, sh vajadusel paljandite avamine, on ühekordne tegevus ning sobivat tehnikat ja aega valides on võimalik töid teostada ilma oluliste häiringuteta nii inimestele kui loodusele. Samas kui paisjärve on vaja hooldada regulaarselt, sh sete eemaldamiseks alla lasta, mis on aga oluliselt suurem häiring. Samuti vaateid ei ole (sh raiuda puistaimestikku) vaja avada loodusele, vaid inimesele ja kui palju seda tulevikus soovitakse teha, sh vajalike alasid hooldada, on otsustamise küsimus.

Pöördumine „Jah Saesaare paisjärve säilimisele“ - paisjärve unikaalsus

5. Paisjärv on nii kohalikele kui ka Taevaskoja-Saessaare ala külastajatele oluliseks puhke- ja suvituskohaks. Matkajaid sõidutab päikesepatareidel töötav jõelaev „Lonny“, mis on eriliseks võimaluseks just liikumispuudega inimestele. Kanuu- ja erinevaid muid matku korraldavad paljud turismiettevõtted. Kallasrajal kulgeva Eesti huvitavaima matkaraja muudavad eriliseks just avarad vaated liivakivipaljanditele ja veepeeglit peegelduv taevas ja mets.

Tõsi on see, et kärestikuline jõgi muutub parvlaevale Lonny-le sobimatuks, kuid parvlaeva edasiseks kasutamiseks on ümbruskonnas ka teisi veekogusid. **Saesaare paisjärv ei ole ainuke (pais)järv Lõuna-Eestis, kus on võimalik nautida paadi –ja parvesõitu. Paisutuse likvideerimine võimaldab just avada uusi matkaradu ja praegu uputatud olekus liivapaljandeid (13 tk).** Taevas ja mets peegeldub kenasti ka jõepeeglit vastu ning kärestikuline jõgi pakub kindlasti põnevust nii süsta- kui kanuumatkajatele. **Kogemuslikult on taastatud veekogud muutunud kalastajate ja külastajate seas populaarsemaks kui enne** (nt. Sindi paisu piirkond).

Pöördumine „Jah Saesaare paisjärve säilimisele“ – energiatootmine

6. ...Tänases energiajulgeoleku situatsioonis ei saa olla mitmesaja korteri jagu stabiilset energiavarustust tähtsusetu. Jaam töötab ka öösel, kui päikest ei paista ja tuulevaikuses. Ka pole juba töösolev hüdroelektrijaam keskkonnale mingilgi määral koormav.

Ekslik on arusaam, et hüdroenergiat on võimalik Eestis toota 24/7. Seda saab teha vaid veerohketel perioodidel, mida meil üha pikenevad põuaperioodid aina enam lühendavad. Hüdroenergiast elektritootmise kahju nii loodusele, kui tootjale, kui teha seda nõuetekohaselt, on märkimisväärne. Hüdroenergia tootmine väikeses mahus (ca 0,5 tuulegeneraatorit), arvestades kõiki sellega kaasnevaid tegelikke kulusid “saastaja maksab” põhimõttel, s.h. paisu remondi, paisjärve puhastamise ning jõe elustikule ja elupaigale tekitatud kahjude leevendamise kulud, on majanduslikult kahjumlik tegevus, mille kinni maksmist eeldatakse maksumaksjalt. Paisutuseta jõgi toimib lisakuludeta.

Pöördumine „Jah Saesaare paisjärve säilimisele“ - kaevud

7. ...Järve likvideerimisega tekiksid probleemid kümnete kaevude veetasemega ja kaevude ümberehitus nõuaks suuri lisakulutusi. 2015. aastal siinsamas Kiidjärvel allalastud paisu tagajärjel veepuudusesse jäänud majapidamiste probleeme pole siiani keegi lahendanud.

Igati asjakohane on väide, et paisutuse alandamine mõjutab **salvkaevude veetaset** ja seda **tuleb kindlasti paisutuse likvideerimise projekti kavandamisel arvesse võtta**. See, **et salvkaevud** meil üha sagedamini põuaperioodi pikenemise tõttu **jäävad kuivaks, ei ole ainult Kiidjärve probleem** ja seda ei saa siduda vaid paisutuse likvideerimisega. Kui veevarustusega on probleeme tuleb murega pöörduda kohaliku omavalituse poole.

Pöördumine „Jah Saesaare paisjärve säilimisele“ - kalad

8. ...Üle 100-kilomeetrisel jõel olev 4-kilomeetrine paisjärv on jõe kõige kalarikkam koht, kus pühapäevakalastaja naljalt saagita ei jää. Ahja jões erinevalt teistest Eesti lõheliste jõgedest, millel olevaid paise likvideeritakse, mingit lõheliste kudemisrännet ei toimu.

Uuringute kohaselt ei ole Saesaare paisjärv väga liigi - ega kalarikas ja vaesestub progresseeruvalt. Lõhilaste (sh forelli) ränne on takistatud just Saesaare paisu tõttu ja sidusus Ahja jõe ülem- ja alampiirkonnaga puudub. Paisu all ei saagi olla viimase uuringu järgi kudemispaiku ega kalade kogunemist, kuna paisjärv on oluliseks veetemperatuuri soojendajaks nii all- kui pool paisu. See ei sobi külmaveelistele liikidele ja võib põhjustada letaalseid tagajärgi nt neeruhaiguse tõttu.

Kokkuvõtteks

- **(Euroopa) keskkonnaeesmärkide täitmine Ahja jõel paisutust likvideerimata ei ole võimalik ja keskkonnaseisund ei parane, vaid jätkab halvenemist.**
- **Saesaare paisutuse säilitamine on kallis ja pole veendumust, et ollakse valmis selle säilitamise hinda pikas perspektiivis kinni maksma** (nt Linnamäe hüvitusmeetmete maksumus on hinnangulisel 8,6 milj. eur + pidev hoolduskulu).

KESKKONNAAMET

Keskkonnaameti üldkontakt

info@keskkonnaamet.ee | 662 5999

Keskkonnarikkumisest või erijuhtumist
teata riigiinfo telefonile **1247**

Jälgi meid:

keskkonnaamet.ee

